

imelo ravno nasprotno izpeljati. Če kdo česa ne zna, kar bi po pravici in naravi znati moral, temu bi bilo po pravi logiki reči: uči se! Al sklep: „ker ne znaš, zato se niti ne uči“, — nam se vidi narobe svet.

Drugače pa prašamo: ali to, da v celih slovenskih občinah ne zna nihče slovensko brati, ni prav žalostno; in ali ne mora vest peči vse tiste, ki so tega krivi? In kaj porečete k temu, ako se kdo predrzne iz te strašne zanemarjenosti ljudstva, ktero je zvesto svoje davke državi in deželi odrajtovalo in vse svoje dolžnosti do pičice izpolnovalo, še celó vzroke izpeljevati, da naj se še zanaprej zanemarja; naj se mu pot do omike že zanaprej zapira!

Zastran terminologije v zakonikih nečemo preiskavati, ali slovensko ljudstvo res bolj ume nemško nego slovensko, ali ne; vendar to se drznemo določno trditi, da v enakih okoliščinah slovenski kmet ne ume nič manj slovenske terminologije, kot nemški nemške?

Četrty in zadnji vzrok g. grofa je, da uradniki po slovenskih okrajih znajo toliko slovenskega jezika, da z ljudmi brez tolmača govorijo, a več da ljudstvo ne zahteva.

Ne bomo preiskovali: ali znajo res vsi uradniki po slovenskih krajih dovolj slovenski jezik, čeravno slišimo, da je dosti takih, ki ga ne znajo; al to čemo vprašati g. grofa: po kateri božji ali človeški postavi se ima Slovincu le takrat pravica goditi, kadar jo še posebej zahteva? Ali je po Nemškem, Ogerskem, Laškem itd. tudi tako? Ali na pr. §§. 123., 184. in 185. kaz. p. mar. ukazujejo, da naj se zaslišanega besede, ki ne ume sodnega jezika, le takrat v njegovem jeziku v zapisnik pišejo, kadar to posebej zahteva? Prosimo odgovora!

Nazadnje trdi g. grof, da Nemci in Slovenci na Koroškem med seboj v miru in slogi živé; da drug družega v svojem krogu ne moti, pa da niti nočejo, da bi jih drugi motili.

Na to imamo odgovoriti, da radi verjamemo, da Slovenci nemških krogov ne motijo ne na Koroškem ne drugod, da bi pa Nemci slovenskih ne motili, temu pa ne moremo pritrčiti tako dolgo, dokler se bodo kolovodji nemških Korošcev obnašali, kakor da bi Slovincem ne bilo; dokler bodo v slovenske ljudske šole nemščino silili, in tiste, ki slovenski ljudski šoli zahtevajo nemški učni jezik, za modre možake imeli, a tiste, ki se potegujejo za slovenske narodne pravice, z rovarji in sleparji psovali; in dokler bodo koroški deželni načelniki sami ob svoji volji ministerske ukaze, ki hoté Slovincem pravični biti, ustavljali in nazaj pošiljali.

Do tistihmal naj nam tudi drugim Slovincem nihče ne zameri, če se bomo za svoje zapuščene brate na Koroškem potegovali, ker vidimo, da družega zagovornika nimajo. A kedar bodo nemški Korošci sami jeli za svoje deželane slovenskega rodú tako skrbeti, kakor zahteva načelo ravnopravnosti, svobode in bratinstva, potem mi drugi radi odstopimo.

To so g. grofa vzroki proti ministerskemu ukazu in slovenski spomenici. Mislimo, da ne bodo dosti jaki, da bi za dolgo zadrževali pravico, in za trdno se nadjamo, da bo sl. ministerstvo vedelo, kako jim v okom priti.

Dopisi.

V Pribancih na Hrvaškem 10. sept. (*Neverni Tomaži čujte!*) 30. dan u. m. je v našem selu pri Kupi (unkraj Vinice) zbolelo govedo na vrančni bolezní (antraksu); drugi dan ga je gospodar zaklal in ljudje so to goveje meso povžili. Vsled tega je obolelo

troje ljudi za črnim prisadom, od katerih je eden 9. dne t. m. umrl (Jure Birić), dva pa sta še danes bolna. — Žalostno se je zopet poplačala tista neumna navada ljudi, da bolno živino zakoljejo, predno crkne, mislé, da ni poginila in se tedaj smé meso njeno povžiti! Da bi žalostna ta prigodba podučila neverne Tomaže!

Iz Primorja 14. sept. (*Čast, komur čast!*) Mnogo more duhovnik še v sedanjih ako vlih na vsaki obzir žalostnih časih, če ima pravo krstjansko rodoljubnost i moder način, storiti za olikanost krstjansko izučenega si ljudstva. Taka izvrstna dela duhovniška vidimo v Rukavcu, podružnici velike župe kastavske v trstjanskej vladikovini, s kterimi ondašnjemu puku mnogo koristi i sebe proslavljuje prezaslužni duhovnik častni gospod Jože Janec vže celih 18 let. Ta gospod je bil rojen 1820. leta v Begunah na Gorenškem, a za duhovnika posvečen 1846. leta. Njegova prva služba je bila duhovno pomočništvo v Sovinjaku na gorenjej Istri, i on vedè, da prava šola je hči katolške cirkve, ka more svojej materi mnogo pomagati, ako je držana v pravem krstjanskem duhu, ustanovi ondi novo šolo za otroke, ter je na tem mestu veselo deleva na polno zadovoljnost svojih glavarjev poldrugo leto. Od ondot je bil prestavljen v mesto Pazin, kadi je isto tako izvrstno služil kakor duhovni pomočnik, i kakor katehet z laškim jezikom v ženskej šoli malo manje nego dva leta. Na teh dveh mestih si je vže pridobil pri svojih predstojnikih toliko zaupnosti, da je bil postavljen v Rukavac za podružnika i učitelja. V tem kraji je moral stanovati nekoliko let v nekej kmetskej tesnej hiši četvrt ure deleč od cirkve, a šolo je učil v nekem skedni. Cirkev rukavačka je imela takrat samo dva mala zvončiča; a temu gospodu znajočemu, da krepek glas zvonov vže nekakšno vživljuje krstjane za službo božjo, bila je prva skrb, kmete ljubeznjivim načinom, kar on posebno umè, lepo nagovarati, da si napravijo še dva večja zvoná; oni se poprimejo te misli; a gospod Jože, podpisavši se prvi za svojo zmožnost z velikim prineskom, koledva, nabira, spravlja, dokler ni bilo polovice potrebnih novcev skupa; a kader ima te v rokah, se veselo naroči pri Samasi v Ljubljani na dva precej velika glasna zvona; a ljudje slišavši ju, so se ju veselili, in njemu je bilo lože drugo polovico novcev nakoledvati. Po tem počne on glavarstvo i gospodare nagovarati, da bi za vse reči mnogo boljše bilo, ako bi mu bolje stanovališče i šolo priskrbeli bliže cirkve; i tudi to je znal modro doseči. — Mesto vrta mu je bil odkazan neki majhin in pust dolčič s brežkom stena-stim na južnej strani cirkvenega grička; gosp. Janec, ne prestrašivši se sten, spravi se na delo, da si napravi z nekoliko pomočjo od ljudi prav vrt; potrošuje vsako leto kakih 30 gold. za smodnik in delavce, dá razvaljevati žive stene, delati zide i prezide, nanašati zemlje i prsti, ter si tako napravi leto za letom lep vrt, kega misli zgorom na podzide širiti, dokler vsega zemljišča ne razkrči i ne razdela. (Kon. prih.)

Iz Gornjega grada na Štajarskem. — 3. dne tega meseca je imel okrajni zástop svojo sejo. Prvomestnik gosp. Jakob Spendè je s tehtnim slovenskim govorom začel sejo, v kteri so bile sledeče reči sklenjene: v sejah se govori slovenski, vsi dopisi in zapisniki morajo biti slovenski. Večidel vsi zastopniki so nevoljo svojo izrekli o tem, da je deželni odbor okrajnemu zástopu postavo o okrajnih zastopih in poduk o tem poslal nemško; zato se je v tej seji tudi sklenilo, nemške bukvice v Gradec nazaj poslati in zahtevati slovenske. — To so možaki, kterim čast in hvala gré. Take naj so vse županije in okrajna zástopništva na Slovenskem,

in kmalu bode konec onim krivicam, da domač človek se mora mučiti s tujim jezikom, kterega ne razume. Presvitli cesar je z ustavo vsakemu narodu zagotovil ravnopravnost; ne bodimo tedaj šalobarde, ki mislimo, da smo kaj, če se uklanjamo tujčevi peti! Zato slava zástopu gornjegraškemu! To so možaki.

Od sv. Križa pri Slatini na Štajarskem 9. kilometra. J. Ž. — Šolska preskušnja se je pri nas letos prav dobro obnesla. Otroci so v slovenščini lepo odgovarjali in pričujočim gospodom kakor tudi starišem veselje naredili. Zato gré hvala učenikom in duhovščini. Tudi lepe slovenske pesmi so zakročili, da je bilo veselje. Le nauk v sadjoreji se še pogreša pri nas, kjer je kraj zato ves pripraven. Ali ne bi hoteli častiti gosp. nadžupnik dati prostorček zemlje za sadni vrt? Prav hvaležni bi jim bili. — Letina se dobro suče; vina bo obilo, in dobra kapljica bode; pšenice, rži, koruze in fižola je dosti, tudi krompir je lep; sadja imamo tudi obilo, samo sliv ali češpelj malo. — Ker bo se inšpektor gosp. dr. Jožef Sok, kateri je 34 let na Slatini veliko dobrega storil, letos v pokoj podal, zato mu vsi sosede želijo srečo še za naprej; Bog naj ga blagoslovi še veliko veliko let, ker je mnogo siromakom bil na pomoč iz svoje moči, pa tudi od deželnega zastopa za-nje pomoči izprosil. — Zdaj pa še eno: Ker je Slatina na slovenski zemlji in ima inšpektor mnogo s Slovenci opraviti, pač je želja naša popolnoma pravična, da gospodje, kateri inšpektorja volijo, na to gledajo, da nam slovenskega moža dajo. Po našem mnenju bi bil ves pripraven za to službo sin gori omenjenega dr. Soka, kateri je pri nas rojen in so mu vse naše okoliščine dobro znane. Tudi on je doktor zdravilstva itd. Dajte nam tedaj njega! Z Nemcem si mi ne moremo pomagati, pa tudi on sam bi bil vsak dan v zadregah, naj od nas potrebne reči kupuje ali nam to ali uno prodaja.

Iz Sodražice 13. sept. — V naši fari ste dve srenji, pa vsaka je za-se. 28. dne u. m. pokliče naš župan odbornike obeh srenj, in tudi župana iz Zamoštica, da bi se združile. Ze dve leti ste pretekli, kar so naši možje govorili o tej združbi, in posebno prejšnji župan J. St. je v to svetoval. Zdaj se je to spopolnilo. Hvala srenjčanom. *) — Turšice bo manj od lani zavoljo prevelike suše, tudi koruna bo malo, fižola bo precej; tudi žita in otave smo malo dobili, detelje pa več od lani. Z Bogom! B. Stupica, kmet.

Iz Ljubljane. Bralci naši nahajajo v današnjem listu od besede do besede ukaz c. kr. ministerstva, po katerem se sodnijam na Kranjskem predpisuje raba slovenskega jezika. — Iz tega tudi sl. vredništvo „Zukunft-e“ lahko spoznava, da je prehitro verjelo tisti „bester Quelle“, ktera mu je donesla novico, da — tega ukaza ni!

— Gosp. dr. Toman, ki je bil izvoljen v ustavni odbor, in pa gosp. L. Svetec sta se v nedeljo podala na Dunaj, kjer se 23. dne t. m. začne državni zbor.

— C. kr. ministerstvo za kupčijstvo in narodno gospodarstvo sklicuje za 15. oktobra skupščino (kongres) svilorejcev na Dunaj, ki bode 3 ali 4 dni trajala, se pomenkovala o sredstvih za razširjenje murvo in sviloreje, o skušnjah z japonskimi svilodi, z Yamamaï-imi, o pomočkih proti svilodnim boleznim, kako bi se nauk v murvo- in sviloreji razširil po ljudskih šolah itd. Z dopisom od 7. dne t. m. je povabilo sl. ministerstvo tudi našo kmetijsko družbo v to skupščino; gospod grof Barbo bode prošel, da jo zastopa.

— Prečastiti gospod Jan. Kuralt, fajmošter v Mengšu in predsednik kamniško-mengiške kmetijske

poddružnice je 14. dne t. m. umrl v 80. letu svoje starosti.

— Gosp. Dessort je v reduti na ogled postavil svoj etnologični in anatomični muzej, v katerem se vidi 600 voščenih podob (preparatov), kateri kažejo razvitek človeka od prvega početka naprej, njega notranji organizem in mnogo obrazov raznih narodov. V resnici zanimiva in podučna je ta razstava. Ker se le do 22. dne t. m. vidi, naj je nihče ne zamudi ogledati za nizko ceno od 30 kraja.

— Po vojski smrdí! Usnje se je tako podražilo, da že stari ljudje ne pomnijo tacega. Židovi (judje) ga nakupujejo tudi pri nas in pošiljajo — na Francozko.

— (**Dramatiško društvo.** — 7. in 8. seja začasnega odbora.) Gosp. blagajnik podal je sporočilo o denarnem stanu dramatiškega društva od 20. aprila, to je od začetka do konca avgusta. Dohodki znašajo 107 gold. 35 kr., in ako se prišteva legat, ki ga je društvu zapustil rajni domoljub gosp. Grmek, 207 gold. 35 kr. Stroški znašajo do zdaj 36 gold. 81 kr., tako, da ima društvo zdaj 70 gold. 40. kr. gotovega denarja in omenjeni legat za 100 gold. Iz tega se bodo tiskale letos 3—4 knjige in morda razpisalo še kako darilo, ako se denarni stan poboljša. Na društvene stroške naročil se je glediščini list „Česka Talia.“ Z glediščinim vodjem se je porazumelo zarad predstav v gledišču, akoravno pogoji niso društvu kaj posebno ugodni. — Dalje se sprejme predlog, naj se skušajo dobiti vsi rokopisi, katerih društvo do zdaj še nima. Znanih je taci rokopisov 27. Društvo shranuje 19 rokopisov. — Sporočilo presojevalcev slov. iger povdarja posebno željo, naj bi prestavljaleci segali raje po slovanskih igrar in naj bi te predelavali za slovensko gledišče. — Društvene knjige izdajale se bodo pod imenom: „Slovenska Talija“ in izročevale v prodajo vsem knjigarjem, ki se bodo oglašili za to. Konečno je bil sprejet predlog, da se začne koj bralne vaje poslovenjene igre „Tomaž Mor“, ki se bode brala javno.

— (**Priporočilo.**) Gosp. Milic prodaja 4. napeve za „Tantum ergo.“ Te napeve je lepo po muzičnih pravilih za petje in orglje postavil gosp. Belar, učitelj in organist pri sv. Jakobu v Ljubljani. Ker so „Novice“ omenile slovensko mašo, ki jo je zložil tudi gosp. Belar, in je ta maša marsikomu ugajala, morda pravo zadenemo, ako te napeve priporočamo vsem prijateljem in izvedencem cerkvene godbe. Veljajo pa ti napevi 30 kr.; g. Belar ima še nekaj iztisov omenjene slovenske maše, s katero more organistom postreči. Σ.

— (**Grammatik-Humor.**) „Laib. Zeitg.“ je prinesla v našem zadnjem listu natisnjeno sporočilo nekega zdravnika o koleri pod nadpisom „Cholera-Humor“, rekši, da je to sporočilo prejel naš župan ljubljanski. Tega pa „Novice“ nikoli niso rekle, ker „častit župan“ (ein geschätzter Bürgermeister) ni to, kar „častiti župan“ (der geschätzte Bürgermeister.) In tako se je „Cholera-Humor-u“ pridružil „Grammatik-Humor.“

— (**Poberki iz raznih časnikov.**) V časniku „Debatte“ je obiral te dni „nekdo“ mestno policijo, češ, da cel dan ni zapazila neke čečkarije na J. hiši v St. Peterskem predmestju. Ta „nekdo“, kteremu je posebno mestna policija trn v peti, ne vé, da mala množica mestnih policajev tem manj mora biti povsod pričujoča in vsevidujoča, ker še celó obilna dunajska cesarska ne ubrani in ne pozvé obilih hudodelstev, ki se jej — kakor vsaki dan beremo v dunajskih časnikih — prav pred nosom godijo. Nasproti temu „Debattinemu“ čudenju pa to še tem bolj čudno, da oni drž. policijski organi, ki skozi te ulice hodijo na kolodvor in nazaj in sicer bistro oko imajo, niso sami pred zapazili onega napisa, ali, kar bi še bolje bilo, pisalca samega, da bi se iz-

*) Tudi mi pravimo: hvala pametnim možem!

vedelo za gotovo, kdo da je ta hudobnež ali ta norec, kajti dandanes je tudi to prav lahko mogoče, da kak „dober prijatelj“ slovenskega naroda kaj tacega stori, kar se potem naklada nedolžnim. Pisalca izvedeti, to bi se moralo po naših mislih veliko bolj povdarjati, kakor pa po „Debattino“ abotno obirati mestno policijo, ktera, kolikor je mogoče, stori svojo dolžnost.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Državni zbor na Dunaji se začne zopet 23. dne t. m. Odbori, ki jih je zbor volil pred svojim razhodom, so mu pripravili mnogo gradiva, to je, mu osnovali mnogih postav, in te osnove bode zbor zdaj v pretres vzela. Osnovo za postavo šolsko (to je za postavo ljudskih šol) smo že zadnjič omenili ter rekli, da je ta osnova pravi cvet centralističnega birokratizma; ljudsko šolo hoče vzeti iz nadzorstva duhovščine, ki je pri nas odnekaj za ljudsko šolo največ skrbela in je sèm ter tjà sama šole snovala, ter jo izročiti c. k. Bezirksvorsteher-jem. Da ta osnova učitelja Hermana ne bode obveljala, moremo tem več se nadjati, ker osnova glavne državne postave, ki jo je tudi že izdelal za to izvoljeni odbor, šolstvo drugače snuje. — Druga postava, ki jo je osnoval dr. Megerle Mühlfeld, je zakonska postava. Hejsasa! hopsasa! to bo dobro na svetu, kadar ne bo več treba v farovž hoditi ženinu zavoljo ženitve, — kadar ne bo nobenih cerkvenih zakonskih zadržkov, — kadar se bo vse poprek ženilo in možilo, in se bo ženil tudi fajmošter in kaplan, benediktin in frančiškan, in se bota mož in žena lahko ločila, ako si nista všeč. Hejsasa, hopsasa! tako svetuje Megerlova postava! Al pustimo šalo na stran in na kratko povejmo jedro obširne nove zakonske postave, ki jo je osnoval poslanec dr. Megerle, eden glavarjev „nemškega liberalizma.“ Na čelu tej osnovi stoji preklic zakonske postave, ki je bila po vodilih konkordata 1. januarja 1857 vpeljana. Bistvo Megerlove zakonske postave meri na to, da obveljajo pravila državljanskega zakonika (bürgerl. Gesetzbuches); al se svojo osnovo deleč sega čez ta pravila. Megerlova osnova izročuje vsacemu spolnovanje cerkvenih postav le „na vest“ in „dolžnost vere.“ Po Megerlovi osnovi ni treba cerkvenega oklica ženinov, na njegovo mesto stopi trikratni oklic županov; kdor v cerkvi hoče poroko imeti, naj jo ima; kdor je noče, je tudi prav; zakon je le veljaven tedaj, ako se ženin in nevesta pred županom zavežeta v zakon. *) Cerkvskih zakonskih zadržkov ni nobenih; če ima duhoven že tudi više žegne ali če je menih že oblubo storil za samostan, mu to nima overa biti, da ne bi se mogel ženiti (celó na Francozkem, kjer velja civilni zakon, se duhoven in menih ne smeta več ženiti!); zakon se more ločiti in druga žena ali drug mož vzeti: 1) po prešeštvu, 2) če je mož ali žena bila za 5 let ali več v ječo obsojena, 3) če je mož ženo ali žena moža hudobno zapustila, 4) če je mož ženi ali žena možu hudó žugala, 5) če se večkrat stepeta, 6) če drug družega nikakor ne more trpeti. To so nekatere glavne stvari Megerlove osnove, po kateri se zakon kot sakrament formalno in bistveno predrugačuje. S tem saj bo vendar sit vsak liberalec, kajti „Herz, was willst du mehr?“ Gotovo je, ako bi ta osnova obveljala, da se nam razruši vse družno življenje! — Izdelane so še druge osnove državnih glavnih postav. Prva določuje splošne

pravice vseh državljanov (to je, vseh ljudi, ki spadajo v naše cesarstvo), kateri imajo svoje zastopnike v dunajskem državnem zboru. Naj iz te osnove povemo nekatere oddelke, ki se tako-le glasijo: Pred postavo so si vsi državljan enaki. Vsak državljan more na vsakem kraji stanovati, posestvo imeti itd. Vsacemu je pot prošnje (peticije) odprta. Verska in vestna sloboda je vsakemu zagotovljena. Državljske in politične pravice niso odvisne od vere. Nobeden se ne sme siliti h kakemu cerkvenemu delu ali h kaki cerkveni svečanosti. Veda in nauk sta slobodna. Vsi narodi države uživajo enake pravice, in vsak narod ima nedotakljivo pravico do tega, da si varuje svojo narodnost in skrbi za svoj jezik. V takih deželah, kjer biva več narodov, se osnovajo javne šole tako, da brez sile učiti se družega deželnega jezika, tudi tisti narod, ki ga je manj v deželi, dobí pripomočke omikati se v svojem jeziku. Za učni jezik v javnih ljudskih in srednjih šolah se rabi tisti jezik, ki ga v državnih šolah država, v deželnih dežela in v občinskih občina (srenja) odloči. Verski nauk v ljudskih šolah oskrbuje duhovščina. Glavno vodstvo nad vsemi učilnicami pristaja državi. Časniki ne smejo biti pod cenzuro. — Druga osnova glavne postave zadeva izpeljevanje vladne oblasti. V tej nahajamo le-to odločbo: Kadar cesar nastopi vladarstvo, prisega vpričo obojnega državnega zbora v to, da bode zvesto spolnoval glavne postave in po njih vladal. — Tretja osnova glavne postave odločuje izpeljevanje sodniške oblasti. Po tej nehajo vse vojaške sodnije in 1. januarja 1869 prestopijo v civilne; sodniki so v sodstvu samostojni in neodvisni; sodnije so ločene od političnih oblasti; o težkih hudodelstvih in pri vseh političnih in po časnikih storjenih hudodelstvih in pregreških razsojajo porotnice (sodbe po prisežnih možéh), ali je kdo kriv ali ne. — Četrta osnova glavne postave zadeva ustanovljenje državne sodnije. — Kmalu, ko se začne državni zbor, pridejo vse te osnove njemu v obravnavo, in takrat bomo videli, kaj bode iz njih. — Po dunajskih časnikih je račun za skupne državne stroške neki ta, da Ogerska plača 52 milijonov, druge dežele pa 206 milijonov. Lepa poravnava! — Presvitli cesar s cesarico potuje neki prve dni oktobra v Pariz. — O novih ministrih je zopet vse tiho. — V Inspruku je bil zbor katoličanov, kterege so se iz Ljubljane udeležili gospodje dr. Vončina, L. Jeran, D. Heidrich in T. Zupan. — V Genevi je bil zbor mirú; Garibaldi mu je bil častni predsednik; zborovanje je bilo tako viharno, da je bilo bolj vojni kakor miru podobno. — Teško je po pripravah uganiti, kdo se bolj pripravlja za boj: Francoz ali Prus. — Prihodnji mesec je poroka kralja grškega z rusko princesinjo Olgo.

Listnica vredništva. Gosp. J. Pr. na Vrhp: Za danes prekasno; gotovo drugi pot.

Žitna cena

v Ljubljani 14. septembra 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 45. — banaške 6 fl. 10. — turšice 3 fl. 82 — soršice 4 fl. 80. — rž 3 fl. — ječmena 2 fl. 50. — prosa 2 fl. 50. — ajde 2 fl. 60. — ovsa 1 fl. 50.

Kursi na Dunaji 17. septembra.

5% metaliki 57 fl. — kr. Ažijo srebra 121 fl. 25 kr.
Narodno posojilo 65 fl. 50 kr. Cekini 5 fl. 89 kr.

*) Nekako tako je glasoviti rokonač stari Grega poročal v borštih svoje ljudi.